

TURKISH TEACHERS' VIEWS ON CYBERBULLYING

Serap AKAY¹

Abstract

The aim of this research is to determine the opinions of Turkish teachers about cyberbullying. The study group of the research consists of Turkish teachers selected by random sampling, who are studying in a Turkish and Social Sciences Department Turkish Teaching master's program in a state university. The case study design, which is one of the qualitative research designs, was used in the research. In order to analyze the data of the research, descriptive analysis method, one of the qualitative analysis methods, was used. A semi-structured interview form was used to collect the data of the research. In order to increase the validity and reliability of the research, direct quotations were made from the opinions of Turkish teachers about cyberbullying. According to the results of the research, it was seen that Turkish teachers have general knowledge about cyberbullying. It was stated that legal sanctions should be applied to detect and prevent cyberbullying. The Turkish teachers participating in the research stated that the school and family should cooperate in order to combat cyberbullying.

Keywords: Cyberbullying, Turkish education, graduate education, information technologies.

¹ Corresponding Author: Çanakkale Onsekiz Mart University, Graduate School of Education, akayserap@gmail.com. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8160-031X>

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN SİBER ZORBALIĞA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Serap AKAY²

Özet

Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığa yönelik görüşlerini belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinde Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Türkçe Öğretimi yüksek lisans programında eğitim gören basit seçkisiz örnekleme yoluyla seçilmiş Türkçe öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın verilerini analiz etmek amacıyla nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın verilerini toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın geçerliğini ve güvenilirliğini artırmak amacıyla Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığa yönelik görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalık hakkında genel anlamda bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Siber zorbalığının tespit edilmesi ve önlenmesinde yasal yaptırımların uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenleri, siber zorbalıkla mücadele etmek için okul ve ailenin iş birliği yapması gerektiğini dile getirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, Türkçe eğitimi, lisansüstü eğitim, bilgi teknolojileri

² Sorumlu Yazar: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
akayserap@gmail.com. ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8160-031X>

GİRİŞ

Teknolojik gelişmelerle birlikte alışkın olduğumuz kavramlara yeni kavramların eklendiği veya değişim gösterdikleri görülmektedir. Var olan kavramlar, terimler değişen teknolojik etkenlerle dönüşüme uğramaktadır. Bu kavramların içerikleri modern ötesi toplumların önemli sorunları haline gelmektedir. Bu sorunlar beraberinde yeni tedbirleri getirmekte kanun koyucuları bu alanda değişime yönelik çalışmaya zorlamaktadır. Her alanda gerçekleşen dijitalleşme, olumlu sonuçların yanı sıra ciddi toplumsal sorunlar oluşturan/oluşturacak durumları da meydana getirmektedir. Siber zorbalık, dijitalleşen toplumların önemli sorunlardan biri olarak görülmektedir. Zorba, “kendine özgü namus kurallarını esas alıp toplum kurallarının dışına çıkarak zorbalık yapan kimse” olarak tanımlanırken zorbalık, “külhanbeyliği, serserilik” gibi kavramlarla eşdeğer tutulup bazen de olumlu bir kavram “yürekli” şeklinde de kullanılır (TDK, 2021). Tanımda geçen zorbalığın dijital ortamda gerçekleşen biçimine ise siber zorbalık denmektedir.

Alanyazında siber zorbalık farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Siber zorbalık, dijital iletişim araçları ile kendini savunacak durumda olmayan kişilere yönelik kasıtlı bir şekilde gerçekleşen, zarar verme amacı güden saldırgan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Feinberg and Robey, 2012, s. 24; Smith vd., 2008). Bu yönüyle siber zorbalığın geleneksel zorbalıktan teknolojik etkenler yönüyle ayrıldığı, içerik yönüyle kuvvetli bir ilişki içinde olduğu görülmektedir. Siber zorbalık geleneksel zorbalığın teknolojik ortamda güncellenerek üretilmesi olarak nitelendirilebilir. Saldırma davranışı gösteren bireylerin şiddet içerikli davranışlarını dijital ortamda gerçekleştirmesinin ve saldırma davranışını sergileyecek ortama daha kolay ulaşabilmesinin siber zorbalıkla ilişkisinin olduğu görülmektedir.

Çevrim içi platformlarda olmanın çok fazla olumlu kazanımları olduğu gibi zararları da olmaktadır. Bunlardan en önemlisi olan siber zorbalığın dijital teknolojiler aracılığıyla gerçekleştiği düşünüldüğünde zorbalığın deliller aracılığıyla tespit edilmesi kolaylaşmaktadır. Bu durum caydırıcılığı arttırması gereken bir etkenken kullanıcıların yaptırımlar hakkında yeterince bilgi sahibi olmaması saldırma davranışının devam etmesine sebep olan etkenlerden biridir. Öte yandan çevrim içi araçlar yoluyla

kurulan iletişim zorbalığı yapanın kimlik bilgilerini rahatlıkla gizleyebilmesi açısından rahatlık sağladığı için hedef kitleyi kolay seçebilmekte ve saldırgan davranışını (küfür, hakaret, tehdit, kırılcılık vb.) sergileyebilmektedir (Strom ve Strom, 2004). Siber zorbalık özellikle sosyal mesajlaşma programlarında görülmektedir. Sosyal medya kullanıcı sayısındaki artış düşünüldüğünde dijital ortamda bu zorbalığa maruz kalan ve zorbalığı bizzat gerçekleştiren kişi sayısının fazla olduğu görülmektedir.

Siber zorbalığın büyük ölçüde fiziki ortamda sergilenen zorbalığa benzer özellikler gösterdiği görülmektedir. Siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan ayıran özellik bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla dijital ortamda gerçekleştirilmesidir. Siber zorbalık, "Bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla bir birey veya grup tarafından başkalarına zarar vermek adına tasarlanmış bir şekilde kasıtlı, düşmanca tavırla tekrar eden davranışlar" olarak tanımlanmaktadır (Belsey, 2006). Davranışın kasıtlı olması ve tekrar etmesi önemlidir. Siber zorbalığa işaret eden mesajlardaki metinlerin ölüm tehdidi, hakaret ve küfür içerdiği söylenmektedir. Bu zorbalık türünde taraflar arasında fiziksel temas bulunmadığı halde zorbalığa maruz kalan psikolojik açıdan zarar görmektedir. Saldırıya maruz kalan mağdurlarda ruhsal bunalımlar, benlik algısında düşüş, anksiyete, korku, stres ve üzüntü hali gibi negatif duygular görülmektedir (Hinduja ve Patchin, 2005). Duygusal yıpranmalar kişinin yaşam kalitesini olumsuz etkilemekte ve zaman içinde fiziksel hasara dönüşmektedir.

"Sosyal medya aracılığıyla bir başkası aleyhinde gerçek dışı bilgiler yaymak, kişiyi rencide edici fotoğraflar yayınlamak, çevrim içi platformlarda tehdit içerikli mesajlar yollamak, başka birinin kimliğiyle kötü içerikli mesajlar göndermek" siber zorbalık bağlamında gerçekleştirilen eylemler olarak gösterilebilir (UNICEF, 2020). Siber zorbalıkta herhangi bir yaş sınırlaması yoktur ancak 14-15 yaş ergenlik dönemi olduğu için kritik dönem olarak görülmekte bu dönemde zorbalığın etkilerinin belirgin bir şekilde arttığı gözlemlenmektedir (Aktepe, 2013). Dijital platformlar aracılığıyla siber zorbalığa maruz kalan ebeveyn gözetimindeki kişiler internete erişim engelleri olacağı endişesi ile uğradıkları mağduriyetleri paylaşma konusunda temkinli davranmaktadır.

(Baştürk Akça ve Sayımer, 2017). Bu noktada ilgili alan uzmanlarından destek almak önemsenmektedir.

Alanyazın tarandığında dijital ortamlarda siber zorbalığa ilişkin birçok çalışmanın yapıldığı görülmüştür (Erdur Baker ve Kavşut, 2007; Yaman ve Peker, 2012; Akbaba ve Eroğlu, 2013; Eroğlu vd. 2015; Keser ve Kavuk, 2015; Yılmaz ve Güney, 2021). Bu araştırmanın amacı lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığa yönelik görüşlerini belirlemektir. Bu doğrultuda aşağıdaki alt problemler oluşturulmuştur.

1. Siber zorbalık nedir?
2. Siber zorbalık nasıl tespit edilebilir?
3. Siber zorbalığı durdurabilmenin yolları nelerdir?
4. Siber zorbalıkla mücadele etmek için yeni teknolojiler nasıl geliştirilebilir?
5. Bireyler siber zorbalığın tehlikeleri konusunda nasıl bilinçlendirilebilir?
6. Siber zorbalığı engellemek için okul/veli iş birliği nasıl gerçekleştirilebilir?
7. Yeni siber zorbalık önleme programları nasıl geliştirilebilir?

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, modeline, veri analiz biçimine, veriler toplanırken kullanılan veri toplama aracı hakkında bilgi verilecek ve geçerlik güvenirlik üzerinde durulacaktır.

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Yin'e göre durum çalışması, "Bir olgu ya da bağlam arasındaki sınırlar açık olmadığında güncel bir durumu gerçek yaşam alanında irdelemektir" (Paker, 2021, s. 124). Bu doğrultuda araştırmacı tarafından lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığa yönelik görüşleri 'ne' ve 'nasıl' sorularına cevap aranmak üzere analiz edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu basit seçkisiz örneklem yöntemiyle seçilen Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Türkçe Öğretimi yüksek lisans programında lisansüstü eğitim gören altı Türkçe öğretmeninden oluşmaktadır. *“Her bir örnekleme birimine eşit seçilme olasılığı olan örnekleme birimi basit seçkisiz örneklem”* olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2020, s. 87).

Veri Analizi

Araştırmada nitel veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, araştırmacı tarafından önceden oluşturulmuş olan temalara göre verilerin sistematik bir şekilde analiz edilmesi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu araştırmada, araştırmacı tarafından lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığa yönelik veriler, önceden oluşturulan temalar çerçevesinde kodlanarak analiz edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin dijitalleşen iletişim ortamlarında bireylerin maruz kaldığı siber zorbalık hakkındaki görüşlerine başvurmak üzere araştırmacı tarafından yarı yapılandırılmış bir görüşme formu oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki altı adet açık uçlu soru hazırlanırken soruların birbiriyle ilişkili olmasına özen gösterilmiştir. Araştırmacının hazırladığı sorular, literatür incelemesi yapılarak gözden geçirilmiş; soruların ifade şekliyle siber zorbalık arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi sağlanmıştır. Görüşme formu, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalındaki öğretim üyelerine ve medya okuryazarlığı alan uzmanlarına sunulmuş, ilgili alan uzmanların görüşleri doğrultusunda forma son hali verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, bir Türkçe öğretmeniyle pilot uygulama yapıldıktan sonra çalışma grubuna uygulanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Yapılan bir çalışmada sonuçların inandırıcılığı sağlamada ve artırmada geçerlik ve güvenirlik önemli etken olarak görülmektedir (Merriam ve

Tisdell, 2015). “Geçerlik, ölçülmek istenen özelliğin farklı özelliklerle karıştırılmadan doğru bir şekilde ölçülmesi olarak ifade edilirken güvenilirlik ise belli bir niteliği ölçen ölçmelerin araştırmacıyı benzer koşullarda aynı sonuca ulaştırması” olarak ifade edilmektedir (Büyüköztürk vd., 2021). Bu doğrultuda geçerlik ve güvenilirliği artırmak için yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde verilerden birebir alıntılar yapılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde Türkçe ve Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı Türkçe Öğretimi yüksek lisans programında lisansüstü eğitim gören altı Türkçe öğretmenin siber zorbalığa yönelik görüşleri derinlemesine analiz edilerek tablolaştırılmıştır.

Tablo 1

Lisansüstü Eğitim Gören Türkçe Öğretmenlerinin Siber Zorbalığın Tanımına Yönelik Görüşleri

Kodlar	f
Sosyal medya ortamında kullanıcıların zorbalığa uğraması	3
Bilgisayar teknolojileri yoluyla hayatımıza giren bir şiddet türü	2
Bilgi teknolojileri aracılığıyla dijital ortamda yapılan zorbalık	1
İletişim araçları yoluyla yapılan zorbalık	1
Kişinin rızası olmadan bilgilerinin yayılması	1
Kişi hakkında yanlış bilgilerin yayılması	1
Sanal âlemde uygulanan mobing	1

Tablo 1 incelendiğinde, Lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığın tanımına yönelik görüşlerini sosyal medya ortamında kullanıcıların zorbalığa uğraması (f=3), bilgisayar teknolojileri yoluyla hayatımıza giren bir şiddet türü (f=2), bilgi teknolojileri aracılığıyla dijital ortamda yapılan zorbalık (f=1), iletişim araçları yoluyla yapılan zorbalık (f=1), kişinin rızası olmadan bilgilerinin yayılması (f=1), kişi hakkında yanlış bilgilerin yayılması (f=1), sanal âlemde uygulanan mobing (f=1), biçiminde açıkladıkları görülmektedir. Lisansüstü eğitim gören Türkçe

öğretmenlerinin siber zorbalığın tanımına yönelik görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Siber zorbalık bilgisayar teknolojileri ile beraber hayatımıza giren bir şiddet türüdür zor balığın yeni nesil bir versiyon olarak görülebilir siber zorbalık da kişinin izin ve rızası olmadan bilgilerinin yayılması görüntüsünün videosunun paylaşılması hakkında yanlış bilginin yayılması olarak düşünebiliriz” (T1 kodlu katılımcı)

“Sanal alemde kişiye uygulanan mobing” (T2 kodlu katılımcı)

“Sosyal medya ortamlarında kullanıcıların zorbalığa uğramasıdır.” (T3 kodlu katılımcı)

“Siber zorbalık, yüz yüze olmayan sosyal medya veya iletişim araçlarıyla yapılan zorbalıktır.” (T4 kodlu katılımcı)

“Teknolojiyi kullanarak anonim veya kendi hesabından, şahsen tanınan ya da tanınmış bir kişiyi sosyal medya hesaplarından sürekli rahatsız etmektir.” (T5 kodlu katılımcı)

“Bilgi teknolojileri aracılığıyla dijital ortamda yapılan zorbalık türüdür.” (T6 kodlu katılımcı)

Tablo 2

Lisansüstü Eğitim Gören Türkçe Öğretmenlerinin Siber Zorbalığın Nasıl Tespit Edildiğine Yönelik Görüşleri

Kodlar	f
Ebeveyn yardımı	2
Kontrollü sosyal medya	2
Öğretmen yardımı	2
Çocuk davranışlarının gözlemlenmesi	1
Teknolojik destek	1
Tespit edilmesi zor bir durum	1

Tablo 2 incelendiğinde, lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığın nasıl tespit edildiğine yönelik görüşlerini ebeveyn yardımı (f=2), kontrollü sosyal medya (f=2), öğretmen yardımı(f=2), çocuk davranışlarının gözlemlenmesi (f=1), teknolojik destek (f=1), tespit edilmesi zor bir durum (f=1) biçiminde ifade ettikleri görülmektedir. Lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığın nasıl tespit edildiğine yönelik görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Siber zorbalık kişinin istemediği bir durumu veya izni olmadan doğru veya yanlış olup olmadığına bakılmaksızın o kişiyi silecek her durum siber zorbalık olarak düşünülebilir bu açıdan bunun tespiti ki tarafından yapılabilir” (T1 kodlu katılımcı)

“Sosyal medya kullanımını kontrollü yaparsak ve çocuğumuzun davranışlarını dikkatle izleyerek” (T2 kodlu katılımcı)

“Dijital ortamlardaki rahatsız edici davranışlar mutlaka bu zorbalığa uğrayanların psikolojisini bozacaktır.Bu durum da davranış değişikliklerine sebep olacaktır.Ebeveyn ve eğitimcilere bu konuda büyük sorumluluklar düşmekte.” (T3 kodlu katılımcı)

“Siber zorbalık, tespit edilmesi zor bir durumdur. Sosyal medyada değil de birebir yapılırsa daha kolay fark edilebilir ama sosyal medya yorumlarında yapılan zorbalığın bana göre tespiti zordur.” (T4 kodlu katılımcı)

“Siber zorbalığın farklı türleri vardır bu yüzden öncelikle hangi siber zorbalığa maruz kalındığının belirlenmesi gerekir. Eğer yapılan kişiyi küçük duruma düşürüyor ve kendini güvensiz hissettiriyorsa bu bir siber zorbalıktır. Buna maruz kalan yaşı küçük bireylerse bununla başa çıkmak için de ebeveyninden ya da öğretmeninden yardım almalıdır.” (T5 kodlu katılımcı)

“Siber zorbalığı tespitinde teknolojinin tüm imkanları seferber edilmeli. Uluslararası yazılımlar geliştirilmeli. Anlık tespitler yapılmalı. Yasaklı kelime havuzları oluşturulabilir.” (T6 kodlu katılımcı)

Tablo 3

Lisansüstü Eğitim Gören Türkçe Öğretmenlerinin Siber Zorbalığın Nasıl Durdurulabileceğine Yönelik Görüşleri

Kodlar	f
Siber zorbalığın hak ihlali olduğu konusunda toplum bilinçlendirilmeli	2
Siber zorbalıkla ilgili eğitimler verilmeli	2
Caydırıcı yaptırımlar uygulanmalı	1
Dijital ortamda paylaşılan kişisel bilgiler sınırlandırılmalı	1
Farkındalık oluşturulmalı	1
Yasal yaptırımlar uygulanmalı	1
Önleyici uygulamalar geliştirilmeli	1

Tablo 3 incelendiğinde, lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığın nasıl durdurulabileceğine yönelik görüşlerini siber zorbalığın hak ihlali olduğu konusunda toplum bilinçlendirilmeli (f=2), siber zorbalıkla ilgili eğitimler verilmeli (f=2), caydırıcı yaptırımlar uygulanmalı (f=1), dijital ortamda paylaşılan kişisel bilgiler sınırlandırılmalı (f=1), farkındalık oluşturulmalı (f=1), yasal yaptırımlar uygulanmalı (f=1), önleyici uygulamalar geliştirilmeli (f=1) biçiminde ifade ettikleri görülmektedir. Lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığın nasıl durdurulabileceğine yönelik görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Siber zorbalığı durdurabilmek için kişilerin birbirine zarar vermesinin bir hak ihlali olabileceği konusunda eğitimler verilebilir kişi bilinçlendiği zaman karşısındaki insana zarar verdiği zaman ne kadar kötü Sonuçlara sebebiyet verebileceğini idrak edebilir bunu idrak edemeyen yeterince eğitim alamamıştır” (T1 kodlu katılımcı)

“Caydırıcı cezalar, farkındalık oluşturmak” (T2 kodlu katılımcı)

“Dijital ortamlarda daha bilinçli kullanıcılar olmak konusunda herkes eğitilmeli.” (T3 kodlu katılımcı)

“Siber zorbalığı durdurmanın tek yolu bence eğitimidir. Sadece siber zorbalığına yönelik değil genel şiddet engelleme eğitiminin bile etkili olacağı kanısındayım.” (T4 kodlu katılımcı)

“Öncelikle ebeveynler bilinçlendirilmelidir. Çocukların İnternette yayınladığı kişisel fotoğrafların ve bilgilerin sayısını sınırlandırmalı ya da mobil cihazlarını ve İnternetteki davranışlarını takip etmelidir” (T5 kodlu katılımcı)

“Geliştirilen uygulamalara anlık bildirimler yoluyla müdahale edilebilir. Yasal yaptırımlar uygulanabilir. Caydırıcılığı artıracak önlemler alınabilir. Toplumsal bilinç uyandırılabilir.” (T6 kodlu katılımcı)

Tablo 4

Lisansüstü Eğitim Gören Türkçe Öğretmenlerinin Siber Zorbalıkla Mücadele Etmek İçin Yeni Teknolojilerin Nasıl Geliştirilebileceğine Yönelik Görüşleri

Kodlar	f
Ulusal ve uluslararası firmalarla eş zamanlı çalışmalar yapılmalı	2
Uluslararası teknoloji takip edilmeli	2
Alanda yetişmiş insan gücü oluşturulmalı	1
Anlık müdahaleyi sağlayacak yazılımlar geliştirilmeli	1
Erişim engeli sağlayacak uygulamalar yapılmalı	1
Spesifik çözümler geliştirilmeli	1
Uyarı sistemi geliştirilmeli	1
Yasaklı listeler oluşturulmalı	1
Zorbaliğı tespit edecek yazılımlar geliştirilmeli	1

Tablo 4 incelendiğinde, lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalıkla mücadele etmek için yeni teknolojilerin nasıl geliştirilebileceğine yönelik görüşleri ulusal ve uluslararası firmalarla eş

zamanlı çalışmalar yapılmalı (f=2), uluslararası teknoloji takip edilmeli (f=2), alanda yetişmiş insan gücü oluşturulmalı (f=1), anlık müdahaleyi sağlayacak yazılımlar geliştirilmeli (f=1), erişim engeli sağlayacak uygulamalar yapılmalı (f=1), spesifik çözümler geliştirilmeli (f=1), uyarı sistemi geliştirilmeli yasaklı listeler oluşturulmalı (f=1), zorbalığı tespit edecek yazılımlar geliştirilmeli (f=1) biçiminde ifade ettikleri görülmektedir. Lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalıkla mücadele etmek için yeni teknolojilerin nasıl geliştirilebileceğine yönelik görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Siber zorbalık olarak sayılabilecek sözler kelimeler işaretler yasaklı liste arasında alınabilir ayrıca teknolojilerde başka birinin görüntüsü olduğu zaman bir hak ihlali olabileceği konusunda uyarı ekranın çıkması ve bunu kabul ettiği takdirde yayımlayabileceği konusunda uyarılar hazırlanabilir” (T1 kodlu katılımcı)

“Yeni teknolojiler için dünyadaki son gelişmeler sürekli takip edilmeli ve siber zorbalıkla ilgili durum tespiti yapılarak soruna nokta atışı çözümler geliştirilmelidir.” (T4 kodlu katılımcı)

“Facebook, İnstagram, Twitter gibi sosyal medya platformlarının siber zorbalığa karşı kılavuzları vardır. Bunun dışında yurt dışında siber zorbalığı tespit eden programlar geliştiriliyor. Ülkemizde de bu programlar örnek alınarak programlar geliştirilebilir.” (T5 kodlu katılımcı)

“Bilgi teknolojileri şu an dijital çağa hizmet ediyor görünüyor. Bunun handikaplarından biri de siber zorbalık. Ulusal ve uluslararası firmalarla eş zamanlı çalışmalar yapılabilir. Zorbalığı tespit edecek yeni yazılımlar geliştirilebilir. Anında müdahale edebilecek yazılımlar. Yasaklı kelimeler havuzu oluşturulabilir. Sistem üzerinden alınan uyarılarla hesap kapatılabilir. Anlık tespit ve müdahaleyi sağlayacak yazılımlar siber zorbalığı önleyebilir.” (T6 kodlu katılımcı)

Tablo 5

Lisansüstü Eğitim Gören Türkçe Öğretmenlerinin Bireylerin Siber Zorbaliğın Tehlikeleri Konusunda Nasıl Bilinçlendirilebileceğine Yönelik Görüşleri

Kodlar	f
Okullarda rehberlik servisi aracılığıyla konsültasyon çalışmaları yapılmalı	6
Siber zorbalık eğitimleri verilmeli	2
Siber zorbalık farkındalığı oluşturulmalı	1
Okullarda etkinlikler yapılmalı	1
Okullarda siber zorbalık konferansları düzenlenmeli	1

Tablo 5 incelendiğinde, lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin bireylerin siber zorbalığın tehlikeleri konusunda nasıl bilinçlendirilebileceğine yönelik görüşlerini okullarda rehberlik servisi aracılığıyla konsültasyon çalışmaları yapılmalı (f=6), siber zorbalık eğitimleri verilmeli (f=2), siber zorbalık farkındalığı oluşturulmalı (f=1), okullarda etkinlikler yapılmalı (f=1), okullarda siber zorbalık konferansları düzenlenmeli (f=1) biçiminde ifade ettikleri görülmektedir. Lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin bireylerin siber zorbalığın tehlikeleri konusunda nasıl bilinçlendirilebileceğine yönelik görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Okullarda rehberlik servisi aracılığıyla konsültasyon çalışmaları yapılabilir. Bu çalışmalarda okul, veli ve öğrenci olmalıdır.” (T1 kodlu katılımcı)

“Okul Rehber öğretmenleri tarafından veliler bu konuda bilgilendirilmeli, siber tehlikeler konusunda eğitilmeli ve uygulamaya geçirmeleri sağlanmalı.” (T2 kodlu katılımcı)

“Siber zorbalığı engellemek için öğrenci öğretmen ve aileyle beraber ortak katılımını gerçekleştirilmesi gerekiyor eğitim planlarında zorbalıkla ilgili farkındalık oluşturabilecek derslerin kesinlikle olması gerekiyor bu derslerdeki tüm etkinlikler öğretmen öğrenci ve aile üçgeninde yapılması gerekiyor kişiye sosyal hayata hazırlayan derslerin eğitim planlarında dahil olması ve bu tarz derslerin aileyle beraber ortak tamamlanması hem öğrenci için hem veli için

verilen bilginin uygulanması kısmında daha önemli olabilir” (T3 kodlu katılımcı)

“Bu konuda, güvenli internet kullanımı hakkında, veliler bilgilendirilmeli. Bu konuya dikkat çekilmeli,gereken önlemler konusunda okul-veli iş birliği sağlanmalı.” (T6 kodlu katılımcı)

Tablo 6

Lisansüstü Eğitim Gören Türkçe Öğretmenlerinin Siber Zorbalığı Engellemek İçin Okul/Veli İş birliği Nasıl Gerçekleştirilebileceğine Yönelik Görüşleri

Kodlar	f
Çocuklar ebeveynler tarafından bilinçlendirilmeli	2
Medya etkin bir şekilde kullanılmalı	2
Öğretmen/veli/uzmanlardan oluşan komisyonlar oluşturulmalı	2
Velilere eğitimler verilmeli	1
Ulusal otoriteler çalışmalı	1

Tablo 6 incelendiğinde, lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığı engellemek için okul/veli iş birliği nasıl gerçekleştirilebileceğine yönelik görüşlerini çocuklar ebeveynler tarafından bilinçlendirilmeli (f=2), medya etkin bir şekilde kullanılmalı (f=2), öğretmen/veli/uzmanlardan oluşan komisyonlar oluşturulmalı (f=2), velilere eğitimler verilmeli (f=1), ulusal otoriteler çalışmalı (f=1) biçiminde ifade ettikleri görülmektedir. Lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığı engellemek için okul/veli iş birliği nasıl gerçekleştirilebileceğine yönelik görüşleri aşağıdaki gibidir:

Bireyleri aile ve okul aracılığıyla bilinçlendirebiliriz. Toplumsal bilinçlendirme de gereklidir. Bunun için ulusal otoritelerin çalışması gerekir. Kamu spotu aracılığıyla bu farkındalık oluşturulabilir. Birçok insan siber zorbalık hakkında ve siber zorbalığa maruz kaldıklarında olası yaptırımlar hakkında bilgi sahibi değildir. Medya aracılığıyla bu

bilinçlendirme sağlanabilir. Şu an en güçlü kitle iletişim aracının medya olduğu düşünüldüğünde medyayı etkin bir şekilde kullanmak suretiyle toplumsal bilinç uyandırılabilir.

“Öğretmenler, veliler ve uzmanlardan oluşan komisyonların görüşleri alınarak okullarda eğitimler düzenlenebilir.” (T1 kodlu katılımcı)

“Bununla ilgili videolar yapılabilir okulda sokakta sinemada her yerde bununla ilgili görseller afişler asılabilir eğitimler yapılabilir seminerler hazırlanabilir” (T2 kodlu katılımcı)

“Sosyal medyada tanımadığı kişilerle iletişim kurulmaması, kişisel bilgilerini başkalarıyla paylaşmaması ve gerektiğinde aileden ve öğretmenlerden yardım istemesinin gerekliliği hakkında bilinçlendirilebilir.” (T3 kodlu katılımcı)

“Etkileyici kamu spotları, reklam filmleri, dizi, filmler ve eğitici seminerlerle” (T4 kodlu katılımcı)

“Kamu spotları,el ilanları,internet sayfalarında bilgilendirici reklamlar kullanılabilir.” (T6 kodlu katılımcı)

Tablo 7

Lisansüstü Eğitim Gören Türkçe Öğretmenlerinin Yeni Siber Zorbalık Önleme Programlarının Nasıl Geliştirilebileceğine Yönelik Görüşleri

Kodlar	f
Devlet takipli uzmanlardan oluşan komisyonlar kurulmalı	1
Dijital teknoloji takip edilmeli	1
Siber zorbalığı önleme programları yasalaştırılmalı	1
Ulusal ve uluslararası firmalarla iş birliği yapılmalı	1
Yazılımlar geliştirilmeli /güncellenmeli	1

Tablo 7 incelendiğinde, lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin yeni siber zorbalık önleme programlarının nasıl geliştirilebileceğine yönelik görüşlerini devlet takipli uzmanlardan oluşan komisyonlar kurulmalı (f=1), dijital teknoloji takip edilmeli (f=1), siber zorbalığı önleme programları

yasalaştırılmalı (f=1), ulusal ve uluslararası firmalarla iş birliği yapılmalı (f=1), yazılımlar geliştirilmeli /güncellenmeli (f=1) biçiminde ifade ettikleri görülmektedir.

“Ulusal ve uluslararası firmalarla iş birliği yapılarak geliştirilebilir. Dijital teknolojiyi takip etmek dijital endüstrinin gerisinde kalmamak ve var olan programlar üzerinde sürekli güncellemeler yapılarak geliştirmek mümkündür.” (T1 kodlu katılımcı)

“Bu uygulamaların devlet takipli uzmanlardan oluşan komisyonlarca yapılması gerektiğini düşünüyorum.” (T2 kodlu katılımcı)

“Siber zorbalık önleme programlarına ne kadar geliştirirsek geliştirelim siber zorbalığın insan hayatına ne kadar zarar verebileceği özellikle gençler açısından geri dönüşü imkansız olaylara sebebiyet verilmemesi için kişilerin özellikle bilgilendirilmesi gerekiyor. Eğitim şart. Belki çok katı düşünebilirim ama her bireyin hayatı biriciktir ve ilkel dürtülerle kişiye zarar vererek var olmaya çalışan kişilere gerekirse ceza yaptırım uygulanması gerekiyor. bireyleri eğitmeden önleme programlarının gelişmesi belli bir yere kadar yeterli olabilir. Sosyal medyada başka bir görüntü paylaşıldığı zaman görüntünün paylaşımından dolayı olabilecek yaptırımlarla alakalı uyarı yazıları çıkması ve bunun da denetlenebilir bir merkez aracılığıyla yapılması gerekiyor başkası hakkında yalan yanlış haber yayılması bunlar da dahil olabilir” (T3 kodlu katılımcı)

“Siber zorbalığı önlemek için orta okul öğrencilerine yönelik, akran eğitimine dayalı müdahale programı, okul ikliminin iyileştirilmesi, şiddetin azaltılması ve problem çözme becerileri öğretilir. Aynı zamanda çocuk siber zorbalığın türlerinden birine uğradığında ebeveynleri uyaran bir yazılım geliştirilebilir.” (T4 kodlu katılımcı)

“Bu konuda özellikle internet kullanımındaki yaş aralığına da dikkat ederek mümkün olduğunca küçük yaşta çocuklarımızı bilinçlendirmeliyiz. Ayrıca siber zorbalığı önleme programları sadece okul ortamlarında değil tıpkı iş güvenliği eğitimleri gibi resmi olsun ya da olmasın tüm kurumlarda zorunlu eğitim haline getirilmeli, bu konudaki yaptırımlar artırılmalı ve kamuoyuna sunulmalı bu yaptırımlar.” (T6 kodlu katılımcı)

Sonuç

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin dijital bir kavram olan siber zorbalık hakkında genel hatlarıyla bilgi sahibi olduğu görülmektedir. Türkçe öğretmenleri siber zorbalığı; bireylerin dijital ortamda bilgisayar teknolojileri aracılığıyla sosyal platformlarda zorbalığa uğraması, dijital ortamda uğranılan mobing, kitle iletişim araçları yoluyla yapılan zorbalık, bireylerin kişisel bilgilerinin kendi rızaları dışında paylaşılması, yüz yüze olmayan yeni nesil zorbalık türü biçiminde tanımlamışlardır.

Lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığın tespitinde bilinçli ebeveyn olmanın önemini vurgulamaktadır. Çocukları gözlemlemenin ebeveynlerin siber zorbalığın tespiti için ön koşul olduğunu dile getirmektedir. Ayrıca öğretmen yardımının gerekli olduğunu, kontrollü sosyal medya kullanımının ve teknolojik desteğin siber zorbalığın tespitini kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Siber zorbalığın tespit edilmesinin zor olacağı yönünde görüş bildiren öğretmenlerin de olduğu görülmektedir.

Araştırmaya göre Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalığın nasıl durdurulabileceği hakkında genel anlamda toplumun bilinçlendirilmesi gerektiğini, siber zorbalıkla ilgili eğitimler verilmesinin önemli olduğunu dile getirirken bu konuda yasal yaptırımların uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Yasal yaptırımların caydırıcılık üzerinde etkili olacağı yönünde görüş bildirmişlerdir.

Lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenlerinin siber zorbalıkla mücadele etmek için yeni teknolojilerin geliştirilebilmesinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Uluslararası teknolojik gelişmelerin takip edilmesi gerektiğini, ulusal yazılımların geliştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca siber zorbalığı önleyecek, oluşması anında anlık çözümler üretebilecek alan uzmanlarının yetiştirilmesinin öneminden bahsetmektedirler.

Araştırma sonuçları incelendiğinde lisansüstü eğitim gören Türkçe öğretmenleri, bireylerin siber zorbalığın tehlikeleri konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğini, eğitim kurumlarının bu konuda önemli faktör olduğunu belirtmişlerdir. Okul veli iş birliğinin gerekli olduğundan,

okullarda bu iş birliğini sağlayacak komisyonların oluşturulması gerektiğinden, kitle iletişim araçlarının etkin kullanımının gerekliliğinden söz etmektedir.

Kaynakça

- Akbaba, S. ve Eroğlu, Y. (2013). İlköğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26 (1), 105-122. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uefad/issue/16697/173572>
- Aktepe, E. (2013). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet. *New/Yeni Symposium Journal*, 51(1), 31-36.
- Baştürk Akca, E. ve Sayımer, İ. (2017). Siber zorbalık kavramı, türleri ve ilişkili olduğu faktörler: Mevcut araştırmalar üzerinden bir değerlendirme. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, 8 (30), 7-19. DOI: 10.5824/1309-1581.2017.5.001.x
- Belsey, B. (2006) *Cyberbullying: An Emerging Threat to the Always On Generation*. (10.10.2006) <http://www.cyberbullying.ca>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2021). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (32. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Erdur Baker Ö ve Kavflut F (2007) Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eğitim Araştırmaları*; 27: 31-42.
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A., & Özkorumak, E. (2015). Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177).
- Feinberg, T. ve Robey, N. (2012). *Cyberbullying is a serious problem indeed, cyberbullying*, Ed. Tamara, L. Roleff. *Cyberbullying*. USA: Greenhaven Press.
- Hinduja, S. ve Patchin, J. W. (2005). *Research summary: Cyberbullying victimization. Preliminary findings from an online survey of Internet-using adolescents*. (<http://cyberbullying.us>).

- Keser, H. ve Kavuk, M. (2015). Developing a questionnaire for cyberbullying awareness at school. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23 (1), 17-30. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefdergi/issue/22600/241465>
- Merriam, S. B. ve Tisdell, E.J. (2015). *Qualitative research: A guide to design and implementation* (Fourth Edition). San Farnsisco, CA: Jossey Bass.
- Paker, T. (2021). Durum Çalışması. (Ed. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt). *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* (3. Baskı) içinde (s. 124). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., ve Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385. doi: 10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x
- Strom, P. ve Strom, R. (2004). *Bullied by mouse*. (28.07.2006). <http://www.childresearch.net/-RESOURCE/RESEARCH/2004/MEMBER35.HTM>.
- TDK, (2005). *Türkçe Sözlük* 10. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- UNICEF, (2020). *Siber zorbalık: Nedir ve nasıl önlenir?* UNICEF Türkiye [online]. URL: <https://www.unicef.org/turkey/siber-zorbalik-nedir-ve-nasil-onlenir> Erişim Tarihi: 30.05.2023
- Yaman, E., & Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 11(3).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, D. ve Güney, R. (2021). Medyanın çocuklar üzerindeki etkileri ve kullanımına ilişkin öneriler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi DEUHFED* 2021, 14(4), 486- 494 DOI: 10.46483/deuhfed.829839